

ע"פ 6663/09/15 - מדינת ישראל נגד ב מ

בית המשפט המחוזי מרכז-לוד

ע"פ 6663-09-15 מדינת ישראל נ' מ
לפני: כב' הנשיא אברהם טל - אב"ד
כב' השופטת זהבה בוסתן
כב' השופט ד"ר שמואל בורנשטיין
המערערת מדינת ישראל
נגד
המשיב ב מ

פסק דין

1. כנגד המשיב הוגש כתב אישום בת"פ 18459-02-15, בבית משפט השלום בכפר סבא, בו יוחסו לו עבירות של איומים, הטרדה באמצעות מתקן בזק והסגת גבול פלילית.
2. על פי הנטען בכתב האישום התקשר המשיב ביום 27.11.14 למתלונן ודרש ממנו לשלם לו פיצוי עבור ישיבתו בבית הסוהר. המשיב איים על המתלונן, וציין בשיחה עמו כי הוא מכיר את אשתו. מספר דקות לאחר השיחה הגיע המשיב לבית המתלונן, נקש בדלת הכניסה ומשלא נענה ניגש ליחידת דיור סמוכה, נקש בחלון וביקש מבנו של המתלונן לשלם עבור סיגריות.
3. בחוות דעת פסיכיאטרית מיום 11.6.15, שהוגשה מטעם הפסיכיאטרית המחוזית (להלן: "חוות הדעת"), נקבע כי המשיב אובחן כסובל מסכיזופרניה, כיום הוא נמצא במצב של הפוגה (רמיסיה) במחלתו, ובעת ביצוע העבירות המיוחסות לו שיפוטו היה ככל הנראה פגום.

בסיכום חוות הדעת נאמר:

"מדובר בגבר בן 36, המוכר למערכת הפסיכיאטרית האמבולטורית והאשפוזית משנת 2009, בשל התלקחויות פסיכוטיות על רקע אישיות בסיסית בעלת קווים אנטי-סוציאליים בולטים המאופיינת בהסתבכויות חוזרות עם החוק (לרבות עונש מאסר) קושי בתפקוד במסגרות מובנות ושימוש בסמים מגיל צעיר ולמעשה עד היום. במהלך השנים ולאורך

אשפוזיו, אובחן כלוקה במחלה סכיזופרנית, עם הענות תנודתית ושיתוף פעולה מוגבל ביותר עם הגורמים המטפלים. מאז שחרורו מאשפוזו האחרון בחודש דצמבר 2014, נמצא במעקב במרפאה לברה"ן באריאל ומקבל טיפול סדיר תחת הוראה לטיפול מרפאתי כפוי, אותה מכבד והודות לכך, מצבו הנפשי יציב. בבדיקתו היום, בוחן המציאות והשיפוט הוערכו כשמורים" (ההדגשות לא במקור).

מסקנות עורכי חוות הדעת היו כי במצבו הנוכחי המשיב מסוגל אמנם לעמוד לדין אך במועד ביצוע העבירות המיוחסות לו ככל הנראה הוא לא הבין את טיב ותוצאות מעשיו ועל כן הומלץ כי:

"הנ"ל זקוק להמשך טיפול מניעתי סדיר, במסגרת אמבולטורית. בהתחשב בעברו המצביע על הפסקות טיפול ושימוש בחומרים אסורים, דבר אשר הוביל מספר פעמים להחמרות במחלתו הנפשית ולאשפוזיו החוזרים, על אף שנמצא כיום תחת הוראה לטיפול מרפאתי כפוי, אנו ממליצים לעגן טיפול זה במסגרת צו". (ההדגשות אינן במקור).

4. ביום 19.7.15, בהסכמת הצדדים, זוכה המשיב ממה שיוחס לו בכתב האישום וזאת "בשים לב לממצאים בדבר אי כשירות מהותית כעולה מחוות הדעת הפסיכיאטרית".

5. בימ"ש קמא דחה את בקשת המערערת למתן צו לטיפול מרפאתי כפוי בהתאם לסעיף 15(ב) לחוק בטיפול בחולי נפש תשכ"א-1991 (להלן: "החוק"), בנמקו שצו מרפאתי כפוי שהוצא בעניינו של המשיב בת.פ. 2023-08-12, פקע זה מכבר אך הפסיכיאטרית המחוזית השכילה להאריך את הוראת הטיפול המרפאתי הכפוי, בהליכים אזרחיים. מאחר והוראת הטיפול המרפאתי הכפוי עדיין בתוקף, קבע בית המשפט קמא כי אין צורך בצו שמורה אותו דבר, במיוחד כאשר עולה מחווה"ד כי המשיב היטיב לכבד את הוראת הטיפול המרפאתי הכפוי והודות לכך מצבו הנפשי התייצב.

על החלטה זו הוגש הערעור שבפנינו.

טענות המערערת

6. הוראותיו של סעיף 15 (ב) לחוק ברורות ולאור המלצת הפסיכיאטר המחוזי, חובה היה על בית המשפט קמא לצוות על טיפול מרפאתי כפוי, ובהתאם לתיקון מס' 8 לחוק להורות כי תקופת הטיפול המירבית תהיה ל-3 שנים.

7. בכל מקרה בו מופסקים ההליכים על יסוד סעיף 15 (ב) לחוק, חובה על ביהמ"ש להורות על אישפוז עמוד 2

של הנאשם או להטיל עליו צו מרפאתי כפוי. הדבר עולה מלשון הציווי בה נקט המחוקק בסעיף 15 (ב) "יצווה בית המשפט שהנאשם יאושפז או יקבל טיפול מרפאתי" להבדיל מהלשון בה נקט בסעיף 15 (א), הדין בעניינו של הנאשם שאינו כשיר לעמוד לדין לפיו "רשאי ביהמ"ש לצוות שהנאשם יאושפז, או יקבל טיפול מרפאתי" (ההדגשה לא במקור).

8. יש לאבחן בין סמכויותיו האזרחיות של הפסיכיאטר המחוזי לבין סמכויותיו של ביהמ"ש בהליך הפלילי. מדובר בשני מסלולים שונים ואין בהליך האזרחי כדי לייתר את ההליך הפלילי. השוני בין שני המסלולים בא לידי ביטוי בגורמים הדנים בעניינו של מי שנתון תחת טיפול/אישפוז והשיקולים הנלקחים בחשבון בהארכה או בביטול הטיפול/האישפוז.

9. החלטת בימ"ש קמא מנוגדת להמלצות חוות הדעת שהוגשה בעניינו של המשיב. קיימת חובה להביא את עניינו של המשיב בפני ועדה פסיכיאטרית שתשקול, בין השאר, את עברו הפלילי הכולל (פרט לתיקים בהם הופסקו ההליכים) 8 הרשעות קודמות ורישום ללא הרשעה מבימ"ש לנוער. בימ"ש קמא קבע בהכרעת הדין כי "המשיב היטיב לכבד את הטיפול המרפאתי" אך קביעה זו אינה עולה בקנה אחד עם תוכן חוות הדעת.

המשיב ביצע את העבירות נשוא תיק זה בתקופה בה הוא היה עדיין תחת צו לטיפול מרפאתי, בהתאם להוראות ביהמ"ש.

10. זאת ועוד, באשר למשך תקופת הטיפול, לשון תיקון מס' 8 לחוק, ובמיוחד התוספת ודברי ההסבר להצעת החוק, מלמדים כי המחוקק לא התכוון להשאיר לבית המשפט שיקול דעת בנושא שבמחלוקת ובוודאי לא השאיר פתח לטיעונים לעונש בכל תיק בו מופסקים ההליכים.

טענות ב"כ המשיב

11. החובה המוטלת על בית המשפט להורות על צו מרפאתי חלה רק על נאשם אשר במועד ביצוע העבירה לא היה כשיר מהותית לעמוד לדין ובמועד מתן הכרעת הדין הוא עודנו חולה ואיננו כשיר דיונית לעמוד לדין.

על פי חוות הדעת שהוגשה בעניינו של המשיב, מחלת הנפש ממנה הוא סובל הייתה ברגרסיה. הפסיכיאטר המחוזי המליץ על צו מרפאתי כפוי אך לא ברור אם זהו המצב כיום, שנה לאחר מתן הכרעת הדין, כשבפרק זמן זה המשיב אינו מצוי תחת צו מרפאתי כפוי.

12. מאז מתן הכרעת הדין בעניינו של המשיב נכנס לתוקפו תיקון מס' 9 לחוק (ס"ח 2559 מיום 28.7.16).

בתיקון מס' 9 לחוק אימץ המחוקק את עקרון הסבירות מחד ואת עקרון המידתיות והזיקה האינדיבידואלית מאידך. ולכן, ככל שבית המשפט יסבור שיש מקום להורות על צו טיפול מרפאתי כפוי, הנסיבות שפורטו לעיל מצדיקות חריגה מהתקופה המירבית. העובדה שהעבירה נעברה בנובמבר 2014, לצד העובדה שבמשך שנה לא היה המשיב תחת הוראה לטיפול מרפאתי כפוי או צו מרפאתי כפוי ולא הסתבך בפלילים, צריכה להשפיע על משך תקופת הצו, שייקבע על ידי בית המשפט.

דין והכרעה

13. ס' 15 (ב) לחוק קובע כי:

"הועמד נאשם לדין פלילי ובית המשפט מצא כי הוא עשה את מעשה העבירה שבו הוא נאשם, אולם החליט, אם על פי ראיות שהובאו בפניו מטעם אחד מבעלי הדין ואם על פי ראיות שהובאו לפניו מיוזמתו הוא, שהנאשם היה חולה בשעת מעשה ולפיכך אין הוא בר עונשין, ושהוא עדיין חולה, יצווה בית המשפט שהנאשם יאושפז או יקבל טיפול מרפאתי".

זיכוי של נאשם בהסתמך על סעיף 15(ב) לחוק משמעה כי הנאשם ביצע את המיוחס לו בכתב האישום, הוא היה חולה נפש בשעת מעשה, על כן הוא אינו בר עונשין ובמועד מתן הכרעת הדין המזכה הוא עדיין חולה נפש.

השאלה לה אנו נדרשים בערעור זה היא האם קיומה של הוראת טיפול מרפאתי במועד מתן הכרעת הדין מיתרת את הצורך בהוצאת צו טיפול מרפאתי כפוי מקום בו נקבע כי הנאשם ביצע את העבירה המיוחסת לו אך בשעת ביצוע העבירה היה חולה במחלת נפש ועל כן אין הוא בר עונשין, ובמועד מתן הכרעת הדין הוא עדיין חולה נפש.

14. בימ"ש קמא קבע, כאמור, כי קיומה של הוראה לטיפול מרפאתי מיתרת את הצורך בהוצאת צו כזה.

לדעתנו, הוראת טיפול מרפאתי וצו לטיפול מרפאתי כפוי הם שני מסלולים שונים ואין האחד מיתר את השני שכן הגורמים המטפלים בהם שונים והשיקולים אם להאריכם או לבטלם, שונים.

המסלול האזרחי מיועד להסדיר טיפול באנשים החולים במחלת נפש אשר אינם מעורבים בעבריינות פלילית אך זקוקים לבדיקה וטיפול פסיכיאטרי (או לאישפוז) מכיוון שהם עלולים לסכן את עצמם או את סביבתם.

המסלול הפלילי מיועד לאנשים המעורבים בפעילות פלילית והם גם חולי נפש.

הסמכויות במסלול האזרחי מסורות לפסיכיאטרים המחוזיים ולוועדות הפסיכיאטריות והם מפעילים אותן ללא מעורבות בית המשפט. מאידך, במסלול הפלילי בעל הסמכות העיקרית הוא בית המשפט.

אין מחלוקת כי המסלול האזרחי נוח יותר למטופל מאשר המסלול הפלילי. ההבדל בין המסלולים הוא הגיוני ומחויב מהשוני בנסיבות שכן, מטופלי המסלול הפלילי הפרו את החוק ופגעו בשלום הציבור ובעניינם קיים צורך להגן על האינטרס הציבורי באופן נמרץ יותר מאשר במסלול האזרחי (ראה בש"פ 2305/00 פלוני נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו) וכן ע"פ (חיפה) 1290/04 בוריס טרכטמן נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו)).

עורכי חוות הדעת הפסיכיאטרית היו מודעים לקיומה של הוראת הטיפול המרפאתי למשיב ואף על פי כן, לאור ההיסטוריה הרפואית והפלילית שלו, המליצו על מתן צו מרפאתי כפוי.

15. החובה ליתן צו טיפול מרפאתי כפוי כל אימת שנאשם מזוכה בהתאם לסעיף 15 (ב) לחוק עולה גם מהלשון בה נקט המחוקק 'יצווה', בהבדל מסעיף 15 (א) בה נקט במינוח 'רשאי'. גם כאן השוני נובע משורת ההגיון שכן בעוד שבסעיף 15 (ב) לחוק הוכח שהנאשם ביצע את המעשה העברייני שעה שהיה חולה נפש ובכך הוכחה הלכה למעשה מסוכנותו, הרי שבסעיף 15 (א) לא הוכח שהנאשם ביצע את המעשה העברייני.

16. בנסיבות אלה, ומשהוכח כי בעת ביצוע המעשה היה המשיב חולה נפש ואף במועד הכרעת הדין היה חולה, אנו סבורים כי יש ליתן צו למתן טיפול מרפאתי כפוי כהמלצת חוות הדעת.

17. באשר למשך תוקפו של הצו, נקבע בתיקון מס' 8 (ס"ח 2486 מיום 21.12.14) נוסף לסעיף 15 לחוק סעיף 15 (ד) שנוסחו במועד מתן הכרעת הדין של בית המשפט קמא היה:

"(1) בית משפט לא יקבע בצו לפי סעיפים קטנים (א)(ב) את תקופת האשפוז או הטיפול המרפאתי. ואולם יורה בצו על תקופת האשפוז או הטיפול המרפאתי המירבית לפי הוראות פסקאות (2) ו(3) (להלן - תקופת האשפוז או הטיפול המירבית).

(2) תקופת האשפוז או הטיפול המירבית לא תעלה על תקופת המאסר המרבית: לעניין זה, "תקופת המאסר המרבית" -

(א) תקופת המאסר הקבועה בחוק לעבירה כאמור בסעיף קטן (א1) או (ב), לפי העניין;

(ב) היו כמה עבירות כאמור בפסקת משנה (א) - תקופת המאסר הארוכה ביותר מבין תקופות המאסר הקבועות בחוק לאותן עבירות; (ההדגשה לא במקור).

ברע"פ 2675/13 מדינת ישראל נ' רן רפאל וחנון (פורסם בנבו) קבע בית המשפט (מפי כב' השופט הנדל) כי:

"אף כאן (בתיקון מס' 8), יש חידוש מהותי. נקבעה, לראשונה, תקופת אשפוז או טיפול מירבית

שמוגבלת בהתאם לעונש המירבי שנקבע לגבי העבירה שהנאשם ביצע. על פי הצעת החוק (הצעת חוק טיפול בחולי נפש (תיקון מס' 8), התשע"ב-2012, ה"ח הממשלה 668), תיקון זה בא לעולם בעקבות הערתו של הנשיא אהרון ברק בפסק דין פלוני (ע"פ 3854/02 פלוני נ' הוועדה הפסיכיאטרית המחוזית למבוגרים, פ"ד נז(1) 900 (2003) ולאחר בדיקת משפט משווה בנושא. כמו כן, צוינו טיעונים נוספים שאינם נדרשים לענייננו".

גם בת"פ (ת"א) 13546-08-15 **מדינת ישראל נ' פלוני (פורסם בנבו)** קבע כב' השופט קרא כי יש לפרש את המילים "לא תעלה על" שבפסקה (2) כתקופה המרבית, בהתאם לתקופת המאסר המרבית.

מאידך היו פסקי דין בהם פורשו המילים "לא תעלה על" כמותירים בידי בית המשפט את שיקול הדעת לקביעת התקופה המרבית (ראה ת"פ 32571-07-15 **מדינת ישראל נ' רוני גולן** (להלן "ענין גולן") וכן ת"פ (חי') 30303-06-15 **מדינת ישראל נ' פלוני**)

בדיון שהתקיים בפנינו ביום 19.1.16 ביקשה ב"כ המשיב לדחות את הדיון עד שיתוקן החוק, כפי שהתחייבה המדינה בענין גולן שהיה תלוי ועומד באותה עת בערעור בבית המשפט העליון.

ואכן, החוק תוקן בתיקון מס' 9 ובמקום המילים '**לא תעלה**' באה המלה '**תהיה**' ונוסחו של הסעיף כיום הוא:

"(ד1) (1)

(2) **תקופת האשפוז או הטיפול המרבית תהיה תקופת המאסר המרבית; לעניין זה, "תקופת המאסר המרבית" -**

(א) **תקופת המאסר הקבועה בחוק לעבירה כאמור בסעיף קטן (א1) או (ב), לפי העניין, ואם הועמד הנאש לדין לפני בית משפט שלום לפי סעיף 51 (א)(1)(ב) לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד - 1984 - שבע שנים;**

(ב) **היו כמה עבירות כאמור בפסקת משנה (א) - תקופת המאסר הארוכה ביותר מבין תקופות המאסר הקבועות בחוק לאותן עבירות;**

(ג)

(א2) **על אף האמור בפסקה (2) (א) ו-(ב), שוכנע בית המשפט כי מעשה העבירה בוצע בנסיבות מקילות במיוחד, רשאי הוא, במקרים חריגים ומטעמים מיוחדים שיירשמו, להורות בצו כי תקופת האשפוז או הטיפול המרבית תהיה קצרה מתקופת המאסר המרבית;**

לנוכח האמור אין אנו נדרשים להכריע בשאלה האם תיקון מס' 9 מהווה משום שינוי בהוראות החוק או שמא מדובר בתיקון המבהיר את המצב המשפטי, הגם שעל פני הדברים, ובהתחשב בכך כי, כאמור לעיל, ניתנו בסוגיה זו החלטות שונות, יש מקום לסברה כי לפנינו תיקון מבהיר.

18. ב"כ המשיב טענה כי לאור נסיבות המקרה, ומשחלפה למעלה משנה במהלכה המשיב לא היה תחת הוראת טיפול מרפאתי כפוי או צו טיפול מרפאתי כפוי ולא ביצע כל עבירה, יש הצדקה לסטות מהתקופה המרבית.

לא מצאנו להפחית מתקופת הטיפול המרבית שכן אין מדובר במעשה עבירה שבוצע בנסיבות מקלות, במיוחד לנוכח המעשה עצמו ועברו הפלילי והרפואי של המשיב, כמפורט בחוות הדעת. אנו אף מביאים בחשבון את העובדה כי "התקופה המרבית" היא של שלוש שנים.

לאור האמור, אנו מקבלים את הערעור ומטילים על המשיב צו טיפול מרפאתי כפוי לתקופה של 3 שנים שתימנה מהיום.

המזכירות תעביר את פסק הדין לפסיכיאטר המחוזי של מחוז המרכז.

הפיקדון שהפקיד המשיב להבטחת התייצבותו לדין בבית משפט זה, יוחזר לו.

ניתן היום, י"ז אלול תשע"ו (20 ספטמבר 2016) במעמד ב"כ הצדדים והמשיב.

שמואל בורנשטיין, שופט

זהבה בוסתן, שופטת

**אברהם טל, נשיא
אב"ד**